

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Pontus Alenlöv		OP SA 15-18
Handledare		
		Antal ord: 11981
Arash Heydarian Pashakhanlou	Beteckning	Kurskod
		1OP415

LUFTMAKT I ADENVIKEN

ABSTRACT:

How airpower should be utilized for best effect in counterinsurgency operations is widely debated. According to David Jordan the most important contribution of airpower abilities in these situations is through assisting roles. Such as providing enhanced mobility, better observation and a third category including the importance of presence, harassment and the delivery of direct force.

This thesis aims to investigate if those abilities proves to be a significant contribution to a modern counterinsurgency in accordance with a theoretical framework based on papers written by Jordan and Derek Read. It does so through a case study research on operation Atalanta.

The result of the study indicates that airpower did support the operation in a way that was critical for success in deterring pirate attacks. The most prominent attributes are those of the third category: presence, harassment and the delivery of direct force. The second category was vital as well, the use of airpower provided the operation with intelligence and information through its capability for observation. There is not, however, enough material to completely support the theoretical framework that airpower was crucial in enhancing the operations mobility in operation Atalanta.

Nyckelord:

Adenviken, Atalanta, Piracy, luftmakt, Jordan, Read

INNEHÅLL

1	INLEDNING	5
1.1	BAKGRUND	5
1.1.1	<i>Säkerheten i en av världens viktigaste sjöfartsleder hotas</i>	<i>5</i>
1.1.2	<i>EU NAVFOR mandat.....</i>	<i>6</i>
1.2	PROBLEMFÖRMULERING	7
1.3	FRÅGESTÄLLNING	8
1.4	SYFTE	8
1.5	TIDIGARE FORSKNING	8
1.5.1	<i>Luftmakt i irreguljära operationer</i>	<i>9</i>
1.5.2	<i>Gates och Jones om luftmakt i marina operationer.....</i>	<i>10</i>
1.5.3	<i>Svårigheter och utmaningar i Adenviken</i>	<i>10</i>
1.6	AVGRÄNSNINGAR	12
1.7	DISPOSITION.....	12
2	TEORI	14
2.1	TEORETISK ANKNYTNING.....	14
2.1.1	<i>Mobilitet</i>	<i>15</i>
2.1.2	<i>Observation</i>	<i>16</i>
2.1.3	<i>Närvaro, harassment och direkt aktion (våld).....</i>	<i>17</i>
2.2	TEORIDISKUSSION.....	18
3	METOD.....	20
3.1	FALLSTUDIE	20
3.1.1	<i>Kvalitativ ansats</i>	<i>20</i>
3.1.2	<i>Lätta fall</i>	<i>21</i>
3.2	INDIKATORER.....	22

3.3	MATERIALDISKUSSION.....	24
4	ANALYS.....	26
4.1	FÖRMÅGAN MOBILITET	26
4.2	FÖRMÅGAN TILL OBSERVATION	27
4.2.1	<i>Viktig information, underrättelseinhämtning och räckvidd.....</i>	<i>Fel! Bokmärket är inte definierat.</i>
4.3	NÄRVARO, HARASSMENT OCH DIREKT AKTION	33
5	AVSLUTNING.....	37
5.1	SLUTSATSER.....	37
5.1.1	<i>Sammanfattning och svar på frågeställningen</i>	<i>37</i>
5.2	DISKUSSION.....	37
5.2.1	<i>Etik.....</i>	<i>40</i>
5.3	VIDARE FORSKNING	40
6	LITTERATUR OCH REFERENSFÖRTECKNING	42
6.1	LITTERATUR	42
6.2	RAPPORTER, ANDRA KÄLLOR.....	43
6.3	ELEKTRONISKA KÄLLOR	43

1 INLEDNING

Detta arbete syftar till att undersöka luftmaktens understödjande roll i en irreguljär konflikt inom en marin kontext. Arbetets teoretiska ramverk presenterar luftmaktens förmågor som utgör dess styrka mot en irreguljär motståndare enligt David Jordans samt Derek Read som har skrivit om luftmakt i upprorsbekämpning. Teoriframställningen syftar till att visa på vikten av luftmakt som en understödjande resurs och arbetet görs i form av en fallstudie som kommer att analysera piratjakten i Adenviken, Afrika.

Den understödjande rollen avses i form av ökad transportförmåga (mobilitet), informationsinhämtning (observation) och en sista kategori inkluderande värdet av närvaro och direkt attack, vilket kommer att förklaras och utvecklas i teoridelen. Uppsatsen kommer mot stöd av detta att studera de erfarenheter som har gjorts från insatserna i Adenviken under 2009, då piratattackerna syntes öka och 2012 när trenden väntas till ett minskat antal attacker. Efterföljande text kommer att beskriva bakgrunden till operationen följt av problemformulering, frågeställning, syfte och tidigare forskning samt avgränsningar innan dispositionen för resterande del av arbetet.

1.1 BAKGRUND

1.1.1 Säkerheten i en av världens viktigaste sjöfartsleder hotas

Suezkanalen utgör en länk mellan medelhavet och röda havet som gör det möjligt för fartyg att färdas mellan dessa. Kanalen är en av världens tyngst trafikerade sjövägar och därav en av världens viktigaste. Kanalen utgör den kortaste resvägen för fartyg som rör sig mellan Europa och landområden i Asien, det är också den kortaste vägen för fartyg som ska från Atlanten till indiska oceanen eller vice versa.¹ Röda havet som är nästa anhalt för fartyg från medelhavet är mynningen mot det område som kallas för

¹ <http://www.suezcanal.gov.eg/English/About/SuezCanal/Pages/AboutSuezCanal.aspx> Hämtad 2017-04-18

Adenviken. När så pirater började att hota och även att kapa fartyg samt kidnappa besättningarna, som rör sig till och från denna led, så blev det ett internationellt ekonomiskt och säkerhetsrelaterat problem.²

EU beslutade, en månad efter att USA under senare delen av 2008 påbörjat operation Allied Provider, att delta med en egen operation, som fick namnet ATALANTA. Syftet var att förstärka den pågående militära insatsen genom sin marina styrka benämnd NAVFOR³. EU:s engagemang grundas i att de har väldigt stora ekonomiska intressen i regionen och utgör en mycket betydelsefull aktör. De gick dessutom in i Adenviken för att säkerställa att de humanitära bistånd som är så viktiga för befolkningens överlevnad, i exempelvis Somalia, kommer fram och inte beslagtas av pirater.⁴

Operationen såg under sina första år en kraftig ökning av attacker, där ett ökat antal inkomna rapporter kan vara en del av förklaringen.⁵ Årtalen kring 2012 är en intressant period, då toppar piratverksamheten i antalet attacker för att sedan kraftigt nedgå. År 2011 attackerades enligt NAVFORs egna uppgifter 174 fartyg och 25 fartyg beslagtogs pirater. År 2013 syntes en stor förbättring då endast 7 skepp attackerades och ingen lyckad kapning ägde rum. Förbättringen fortsatte följande år och situationen har varit stabil sedan dess.⁶

1.1.2 EU NAVFOR mandat

Mandaten som tilldelades operationen styr vilka uppgifter luftstridskrafter såväl som marinstridskrafter har tillåtelse att utföra i området vilket är intressant för teoriframställningen. De citeras nedan;

“Under EU Council Joint Action 851, which is based on UN resolutions, Operation Atalanta:

² Riddervold, Marianne. “New threats – different response: EU and NATO and Somali piracy”. *European Security*, 2014. 23:4, 546-564. Sida 546

[Riddervolds artikel ligger nära i tidsepoken och ger en bra introduktion till problemet med sjöröveri och varför EU valde att organisera sig trots att det redan fanns en militär NATO operation igång.]

³ Naval Force

⁴ Riddervold. “New threats – different response: EU and NATO and Somali piracy”. 2014. Sida 547-548

⁵ Sörenson, Karl. Och Widen, J.J. “Irregular Warfare and Tactical Changes: The Case of Somali Piracy”. *Terrorism and Political Violence*. 26:399–418, 2014 Copyright # Taylor & Francis Group. Sida 401, 405

⁶ http://eunavfor.eu/wp-content/uploads/2017/05/20170330_EUNAVFOR_Factsheet.pdf hämtad 2017-05-16

- **Protects** vessels of the World Food Programme (WFP), African Union Mission in Somalia (AMISOM) and other vulnerable shipping.
- **Deters and disrupts** piracy and armed robbery at sea.
- **Monitors** fishing activities off the coast of Somalia.
- **Supports** other EU missions and international organisations working to strengthen maritime security and capacity in the region.”⁷

Som kan utläsas ovan så har de flesta uppgifter en övervakande, hindrande eller understödande karaktär.

1.2 PROBLEMFÖRMULERING

David Jordan problematiserar hur viktigt luftmaktens bidrag kan vara i en irreguljär kontext. Han lyfter särskilt fram att vissa av de viktigaste förmågorna lätt blir förbisedda då fokus ofta hamnar på användandet av snabba jetflygplan. Jordan menar att deras höga prestationsförmågor inom sitt område ofta vinner medias intresse och överskuggar rollen som transportflygplan och helikoptrar spelar i sina ofta understödande roller.⁸ Luftstridskrafter måste dessutom integreras med andra stridskrafter för att vara ett effektivt medel och kommer i de allra flesta fall inte att kunna nå strategiska mål på egen hand.⁹

Marina stridskrafter upplevde svårigheter under operation ATALANTA som också syns i statistiken för de första åren. Andrew Muratore deltog under tre månader vid the Sea Power Center – Australia för att studera EU-NATO samarbetet, i det senare publicerade arbetet skriver han att det inte är troligt att piratverksamheten inte heller kommer att kunna stoppas genom endast en marin insats. Däremot så framstår operationen som lyckosam då färre skepp idag kapas av pirater och hjälpsändningarna når fram säkert.¹⁰ Frågan är då om luftstridskrafter kan identifieras som att ha en viktig roll. Operationsområdet är lika stort som den amerikanska atlantkusten vilket, som även Muratore anmärkt, gör att inte ens det

⁷ http://eunavfor.eu/wp-content/uploads/2017/01/20170130_EUNAVFOR_Factsheet.pdf hämtad 2017-04-25

⁸ Jordan, David. “Countering Insurgency from the Air: The Postwar Lessons”. *Contemporary Security Policy*, 2007. 28:1, 96-111. Sida 96

⁹ Read, Derek. “Airpower in COIN: Can Airpower Make a Significant Contribution to Counter-Insurgency?”. *Defence Studies*, 2010. 10:1-2, 126-151. Sida 146-147

¹⁰ Muratore, Andrew. “EU-NATO Co-operation and the Pirates of the Gulf of Aden”. *Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs*, 2010. 2:3, 90-102. Sida 90 [En källa som studerar konflikten i ett utifrån perspektiv från EU sett]

stora antalet marinstridsfartyg kommer räcka för att stoppa de maritima piratattackerna.¹¹ Luftstridskrafternas förmågor skiljer sig från marinstridskrafterna på flera punkter varav en är att luftmaktsteorin lyfter fram att de kan verka över en större yta. Går det då att identifiera tillkortakommanden hos de marina förbandens förmågor som luftmakt hade kunnat komplettera? Eller utgjorde luftmakt rentav en viktig resurs som understödde marinstridskrafter på ett framgångsrikt sätt vilket hjälpte till att minska antalet lyckade attacker?

1.3 FRÅGESTÄLLNING

Arbetet avser att undersöka luftstridskrafternas roll och förtydliga om samarbete mellan marina stridskrafter och luftmakt var en framgångsfaktor för att öka den operativa effekten. David Jordan har lyft fram styrkor inom luftmaktens förmågor som riktar sig mer mot en stödjande roll vilken är central för arbetet.

Bidrog luftmakten med dess förmågor till en ökning av den operativa effekten i EU:s Operation Atlanta? Vilka av luftmaktens förmågor var i så fall bidragande?

1.4 SYFTE

Syftet med uppsatsen är att bidra till den existerande forskningen kring användandet av luftmakt i irreguljära operationer och om dessa gör sig bäst som understödjande resurs. Var det en faktor som ökade den operativa effekten under operation Atalanta. Den i huvudsak marina operationen i Adenviken, utanför Afrikas nordöstra kust, mötte en liten motståndare på en stor yta. Den understödjande rollen får enligt Jordan sällan det utrymme som den förtjänar. Frågan är om dess förmågor är vitala för framgång.

1.5 TIDIGARE FORSKNING

I detta avsnitt kommer forskning kring de inledande åren av insatserna att presenteras och hur denna uppsats positionerar sig gentemot dessa. Forskning kring luftmakt i irreguljära operationer ur en

¹¹ Kraska, James. Och. Wilson, Brian. "The Co-operative Strategy and The Pirates of the Gulf of Aden". *The RUSI Journal*, 2009. 154:2, 74-81. Sida 80.

understödjande roll och luftmakt i marina operationer kommer att få en presentation. Därefter presenteras en del av forskningen som analyserat svårigheter under konflikten i Adenviken ur olika aspekter.

1.5.1 Luftmakt i irreguljära operationer

David Jordan har publicerat ett arbete som har analyserat fram förmågor som han anser är luftmaktens styrka i irreguljära operationer. Visserligen studerar Jordan i sitt arbete gamla irreguljära konflikter över land. Från dessa konflikter delar han in luftstridskrafternas bidragande förmågor till irreguljära konflikter i tre olika kategorier. Han argumenterar sedan för att dessa tre förmågekategorier är de viktigaste som luftstridskrafterna kan bidra med i en irreguljär konflikt. Detta gör han genom att först presentera de motargument som finns mot synen på att luftmaktens vanligast diskuterade roller i irreguljära konflikter är de effektivaste. Han övergår därefter till att presentera och visa på de erfarenheter som har gjorts men som inte fått lika högt genomslag i debatten kring luftmakt.¹² Det intressanta är om dessa slutsatser är implementeringsbara i operation ATALANTA som utgör en modern och marinbunden kontext.

Read har även skrivit om luftmakt i irreguljära operationer och om luftmakt kan göra ett betydelsefullt bidrag i upprorsbekämpning. Han kommer att utgöra ett viktigt komplement till arbetets teoretiska utgångspunkter genom att stärka och ytterligare förklara de luftmaktsförmågor som empirin analyseras mot. Något som han ger större fokus och problematiserar mer än Jordan är de uppgifter som innebär att luftmakt utövar våld för att exempelvis tvinga en fiende till underkastelse. Reads arbete är ett bra komplement då han analyserar ytterligare konflikter. Han använder dessutom en del utgångspunkter och definitioner ur den brittiska ”joint doctrine”, vilket bidrar till en lite annorlunda synvinkel.¹³

¹² Jordan. “Countering Insurgency from the Air: The Postwar Lessons”. 2007. Sida 96

¹³ Read. “Airpower in COIN: Can Airpower Make a Significant Contribution to Counter-Insurgency?” 2010.

1.5.2 Gates och Jones om luftmakt i marina operationer

Litteraturen kring luftmakt i marina operationer är inte lika omfattande som den kopplat till markoperationer eller rena luftoperationer. David Gates har dock skrivit en bok tillsammans med Ben Jones om luftmakt i den marina miljön. Boken fokuserar på luftmakt i marin miljö under de båda världskrigen och mellankrigstiden. Där beskriver de luftmaktens roll och betydelse för olika operationer och uppgifter. Vilka oftast kopplas ihop till stödet för att inte bli bekämpad av fientliga stridskrafter genom observation av fientliga enheter och egen slagkraft.¹⁴ I Adenviken var motståndaren en helt annan och hotade inte de egna stridskrafterna direkt, utan mer de objekt som man var där för att skydda. Den här uppsatsen analyserar alltså en konflikt med helt andra förutsättningar.

1.5.3 Svårigheter och utmaningar i Adenviken

Shishir Upadhyaya har undersökt de ingående åren av operationerna i Adenviken. I arbetet identifieras svårigheter för hela den maritima arenan. Med särskilt fokus på svårigheterna som marina patruller möter i operationsområdet samtidigt som han tar fram viktiga punkter för industrin som använder farvattnen för transporter. Författaren lyfter bland annat fram att en utmaning som uppenbarades var när piraterna började attackera skepp mycket långt från land. Upadhyaya påstår att piratverksamheten i början utvecklades till en etablerad industri. Svårigheterna för militära enheter är att de trots sin initialt stora numerär, inte var tillräckliga för att vända trenden. Shishir skriver att det behövs ett samarbete mellan flertalet instanser för att reda ut problemet och att transportföretag i området måste investera i säkerhetsarbete.¹⁵ Texten bidrar till en bred syn som lägger ansvar på de företag som skeppar i området och efterfrågar anpassade regelverk. Den kommer däremot inte fram till någon slutsats om hur de militära medlen skulle kunna nyttjas på ett bättre sätt.

¹⁴ Gates, David. Och Jones, Ben. *Air Power in Maritime Environment*. Routledge. New York, 2016.

¹⁵ Upadhyaya, Shishir. "Piracy in the Gulf of Aden: Naval Challenges". *Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India*, 2010. 6:2, 133-147, DOI: 10.1080/09733159.2010.559792. Sida 133, 135, 141, 145-146

Andrew Muratore har nämnts tidigare och det arbete han publicerade om insatserna i Adenviken kommer att ha en central del i analysen av den akademiska empirin. Muratores arbete är en välarbetad och tydligt strukturerad publikation som har ett annat fokus. Den riktar sig mycket mer mot de militära bidragen och hur operationen genomfördes. Han diskuterar hur väl samarbetet fungerade mellan olika enheter och instanser samtidigt som han förklarar intentionerna med vissa av tillvägagångssätten som användes. Tyvärr ger han inte luftmakt något större utrymme men diskuterar marina stridskrafter mycket utförligare och blottlägger vilka svårigheter och utmaningar man mötte kopplat till förmågan att lösa uppgifterna.¹⁶ Analysen kommer därför att använda det här arbetet för att identifiera om det saknades förmågor som luftstridskrafterna besitter.

I en artikel från 2011 studerar Simon Smith främst istället samarbetet mellan NATO och EU samt diskuterar de överhängande svårigheterna. Smith lyfter bland annat två aspekter som gör det motiverat att välja att studera konflikten. Under insatserna som skedde i Adenviken (EU:s operation ATALANTA och NATOS Operation Ocean Shield) fanns det varken överenskomna ramverk eller formella förberedelser för samarbete. EU:s operation är särskilt intressant, då Smith skriver att de flesta stater som var medlemmar i både EU och NATO valde att delta i EU:s operation snarare än NATOs. Detta framförallt på grund av att operation ATALANTA var tilldelad mycket bättre resurser, exempelvis flyg för marinpatruller. Smith studerar mestadels hur samarbetet mellan NATO och EU skedde i förhållande till statliga aktörer, internationell och militär personal.¹⁷ Forskningen kring konflikten har hittills mest riktat sig mot att undersöka de strategiska och legala grunderna.¹⁸ Vilket denna uppsats avser att komplettera med kunskap om hur stridskrafterna samarbetade för att öka effekten.

¹⁶ Muratore, Andrew. "EU-NATO Co-operation and the Pirates of the Gulf of Aden". 2010.

¹⁷ Smith, Simon John. "EU-NATO cooperation: a case of institutional fatigue?" *European Security*, (2011). 20:2, 243-264. Sida 243, 253, 257, 261

¹⁸ Gebhard, Carmen. Och. Smith, Simon J. "The two faces of EU-NATO cooperation: Counter-piracy operations off the Somali coast". *Cooperation and Conflict*. 2015, Vol 50(I) 107-127. Sida 109

År 2014 publicerades ett arbete av Widen och Sörenson som skrevs om taktiska förändringar och Anpassningar, utifrån båda parter under de marina operationerna i Adenviken. Arbetet ställer frågan om pirater såväl som marina enheter och övriga aktörer anpassade sitt taktiska uppträdande vartefter tiden fortlöpte. De håller sig till ett teoretiskt ramverk kring koncept som ofta används inom marin doktrin. Med hjälp av dessa diskuterar de taktiska förändringar kopplade mot bland annat rörlighet, underrättelse och uthållighet.¹⁹

Denna uppsats skiljer sig gentemot ovanstående arbete i sitt fokus. Det teoretiska ramverket som används här är riktat mot luftmakt och kommer att kopplas till understödet av marinstridskrafter för att lösa de ställda uppgifterna.

1.6 AVGRÄNSNINGAR

Arbetet kommer rikta in sig mot att studera EU:s operation ATALANTA. Perioden som arbetet kommer att rikta sig till är 2009 och 2012. Då talar statistiken sitt tydliga språk och visar att piratverksamheten snabbt ökade för att nå sin höjdpunkt och därefter snabbt hamna i kraftig nedgång.²⁰ Avgränsningar kommer även att göras till att undersöka hur luftmakten kunde bidra till att öka förmågan att lösa uppgift kopplat till de uppställda mandaten inom operationsområdet. Eftersom detta arbete undersöker luftmaktens roll kopplat mot mandaten så kommer endast förmågor som exempelvis förflyttningar på operativ nivå (inom operationsområdet) och taktiska förflyttningar att analyseras.

1.7 DISPOSITION

Arbetet kommer fortsättningsvis att inledas med att presentera det teoretiska ramverket för uppsatsen i teorikapitlet som avslutas med en teoridiskussion.

¹⁹ Sörenson och Widen. "Irregular Warfare and Tactical Changes: The Case of Somali Piracy" 2014. Sida 399.

²⁰ <http://eunavfor.eu/key-facts-and-figures> Hämtad 2017-05-01

Därefter följer metodkapitlet som motiverar tillvägagångssättet och hur analysen med hjälp av indikatorer ska undersöka fallet. Direkt därefter presenteras analysen med resultatet i underrubriker kopplade till luftmaktsförmågorna från teorikapitlet.

Slutligen presenteras svar på frågeställningen. Diskussionen tar därefter vid och behandlar studiens resultat, etiska aspekter och kopplingarna till professionen och yrkesutövningen, sist kommer litteraturlistan.

2 TEORI

2.1 TEORETISK ANKNYTNING

Den här uppsatsen kommer inte att vara teoriprovande av en sammanhängande teori. Den kommer snarare att förhålla sig till ett teoretiskt ramverk om luftmaktens understödjande förmågor. De teoretiska ramarna kommer att tas fram ur vetenskapliga artiklar skrivna av David Jordan och Derek Read.

I det nya taktikreglementet för luftoperationer presenteras luftmaktens grundläggande egenskaper, luften ger exempelvis möjlighet till förmågorna överblick, snabb förflyttning, lång räckvidd och stor manöverförmåga. Förklaringen utvecklas genom att grunderna i alla arenor är desamma, men luftmakt har förmågor såsom att öka sitt perspektiv genom att få en bättre överblick från hög höjd och tillhandahålla en bättre insyn i operationsområdet.²¹ Dessa fyra egenskaper återfinns i både Jordans och Reads texter och kommer att vara genomsyrande i teoriframställningen. Därför kommer även enstaka referenser till andra forskare att användas för att förtydliga förmågorna kopplat mot dessa egenskaper.

Jordan skriver att luftmakt inte är kapabelt till att ensamt besegra en irreguljär motståndare och Read beskriver det som högst otroligt att man når strategiska direktiv på egen hand. Read skriver att samarbete måste ske tillsammans med land- och där det är passande maritima enheter för att nå bäst effekt. Dessutom måste operationen ske med tydligt fastställda mål om det inte ska sluta i ett misslyckande.²²

Gebhard och Smith skriver att både NATO och EU fokuserade på tre uppgifter under sina operationer i Adenviken. Nämligen deterrence (avskräckning), prevention (avvärjande) och repression (nedtryckande) av pirataktivitet och väpnade rån till havs. Förmågor som passar väl in på Jordans framställning av luftmaktens styrkor i upprorsbekämpning. Det framgår i Gebhard och Smiths text att EU under 2012 dessutom utökade mandatet för styrkan NAVFOR under operation Atalanta till att kunna

²¹ Försvarsmakten. *Taktikreglemente för Luftoperationer*. 2016-12-12. Sida 8

²² Jordan. "Countering Insurgency from the Air: The Postwar Lessons". 2007. Sida 109. Även. Read. "Airpower in COIN: Can Airpower Make a Significant Contribution to Counter-Insurgency?". 2010. Sida 127, 147

utföra luftburna markattacker upp till två kilometer upp på land.²³ Nedan kommer Jordans tre tidigare nämnda kategorier att utgöra grunden och understödjas av referenser till framförallt Read.

2.1.1 Mobilitet

Jordan menar med mobilitet att man kan göra snabba förflyttningar med hjälp av lufttransporter som ett vitalt medel i en irreguljär konflikt. Mobilitet beskrivs bland annat av Jordan som en tidigare livsviktig komponent då britterna transporterade fångslade personer i Indonesien efter Japans kollaps som följd av atombomberna under andra världskriget.²⁴

Read poängterar att lufttransport medger en stor strategisk fördel genom att möjliggöra exempelvis snabba ombaseringar av förband. Han fortsätter och förklarar hur det är en fördel även på operativ nivå genom transporter inom operationsområdet. Den taktiska aspekten av mobilitet står oftast helikoptrar för. Helikoptrar har sedan de kom effektiviserat marktrupperns insatser i upprorsbekämpningsoperationer. I fall där trupper inte har fördel av att marschera till fots för att interagera med befolkningen så är helikopterförmåga till snabba insatser en så kallad ”force multiplier”²⁵. Motsatsen att exempelvis snabbt kunna evakuera skadade kan även den visa sig extra viktig för en insats och människor i området.²⁶ Evakueringen av skadade är något som förband ingående i NAVFOR övar på att

²³ Gebhard, Carmen and Smith, Simon J. “The two faces of EU–NATO cooperation: Counter-piracy operations off the Somali coast”. *Cooperation and Conflict*. Sida 112

²⁴ Jordan. “Countering Insurgency from the Air: The Postwar Lessons”. 2007. Sida 97-98

²⁵ Betyder att den väsentligt ökar förmågan på insatta förband

²⁶ Read. “Airpower in COIN: Can Airpower Make a Significant Contribution to Counter-Insurgency?”. 2010. Sida 127-128. Även. Jordan. “Countering Insurgency from the Air: The Postwar Lessons”. 2007. Sida 99

genomföra.²⁷ Denna spetskompetens, att snabbt kunna sätta in eller hämta personal, är ofta unik för exempelvis en koalition gentemot dess irreguljär motståndare.²⁸

Terrängen som i det här fallet är ett stort hav medger också att transporter rimligtvis bara kan ske med fartyg eller flygfarkoster. Just helikoptern tas i Jordans text upp som en farkost man trots 50-talets tekniska begränsningar insåg ett stort värde av redan initialt. Den bidrog redan under denna tidsperiod med ett snabbt transportsätt och kommunikationsmedel när det uppkom begränsningar i andra system för dessa ändamål. I Algeriet var geografin sådan att snabba trupplandsättningar och överraskningsraider blev viktiga. Där kom helikoptern verkligen till sin rätt.²⁹ Den tekniska utvecklingen har gjort stora framsteg sen dess och det kan därför tänkas att helikoptern hade stor betydelse för mobiliteten även i Adenviken. Mobilitet kan sammanfattas med att luftstridskrafterns inblandning minskar transporttider vilket bland annat medger snabb omlokalisering av exempelvis trupper och personal vid behov.

2.1.2 Observation

Inom observation lyfter Jordan upp att luftmaktens förmåga att nå långt och på så vis hitta motståndaren är en av de framträdande förmågorna. Den amerikanske generalen i US Air Force (USAF) Peck G Allen menar även han att underrättelser som möjliggörs genom luftstridskrafter är en kritiskt viktig punkt i irreguljär krigföring. Allen skriver därutöver att luftspaning gör signifikanta bidrag och nytta för rättstekniska analyser.³⁰ Överblicken som kan levereras av luftstridskrafter har tidigare visat sig vara en avgörande faktor för att säkerhetsstyrkor ska kunna lokalisera fienden. Bara genom att ha luftfarkoster

²⁷ "Maltese Boarding Team Exercised On Board EU Naval Force Flagship HNLMS Johan De Witt". *EU NAVFOR Somalia*. 14 Augusti, 2013. <http://eunavfor.eu/maltese-boarding-team-exercised-on-board-eu-naval-force-flagship-hnlms-johan-de-witt/> hämtad 2017-04-28

"ESPS Galicia's Medical Team Conduct Casualty Evacuation Training off Somali Coast". *EU NAVFOR Somalia*. 28 Mars, 2017. <http://eunavfor.eu/esps-galicias-medical-team-conduct-casualty-evacuation-training-off-somali-coast/> Hämtad 2017-04-28

²⁸ Allen, Peck G. "Airpower's Crucial Role in Irregular Warfare". *Air & Space Power Journal*. 2007. 21, 2; Military Database pg. 10. Sida 13.

²⁹ Jordan. "Countering Insurgency from the Air: The Postwar Lessons". 2007. Sida 99-101

³⁰ Allen. "Airpower's Crucial Role in Irregular Warfare". 2007. Sida 13

i luften för övervakning kan effekten bli att insurgenterna väljer att vara återhållsamma. Närvaro är således ytterligare en nyckelaspekt av luftmakt i upprorsbekämpning som återkommer i nästa del.³¹

Dave Deptula och Mike Francisco skriver att dagens militära operationer står inför ett skifte. I skiftet mot den nya eran så menar de att personer som fortfarande pratar om strategi är amatörer medan proffsen talar om information. Hur man får den, använder den och fortsätter få den med dagens snabba behov och utmaningar. Det handlar idag om att snabbt få tillgång till information för att lyckas med militära operationer. Det är upp till luftmaktens personal inom ISR (intelligence, surveillance, and reconnaissance) att se till att informationen som behövs för att lyckas med strategin finns innan den behövs. För att göra det måste luftmakten tänka om från att metodiskt producera information till att som en jägare förutspå, hitta och kvarhålla en ofta svårfångad och farlig fiende.³² Enligt Read finns det situationer när exempelvis övervakning kan vara gränsen för vad luftmakt kan utföra för att göra nytta.³³

2.1.3 Närvaro, harassment³⁴ och direkt aktion (våld)

Närvaro är en punkt som redan berörts under tidigare kategorier och som visar på hur tätt sammanlänkande kategorierna är. Blotta närvaron av luftmakt har tidigare i konflikter visat sig ha en effekt på insurgenter genom att orsaka avskräckning. Avskräckning kan yttra sig genom att insurgenterna avbryter sin verksamhet för att inte bli upptäckta eller utsatta för attack. Harrassment kan förklaras som att luftmakt visar närvaro och stör motståndaren så att denna inte kan planera och arbeta ifred utan att veta att den är bevakad. På så sätt får man ut ytterligare en effekt av avskräckningen. Jordan skriver dock att det är viktigt att dessa harassment attacker sker med eftertanke mot mål som bevisligen

³¹ Jordan. "Countering Insurgency from the Air: The Postwar Lessons". 2007. Sida 101-102. Även. Read.

"Airpower in COIN: Can Airpower Make a Significant Contribution to Counter-Insurgency?". 2010. Sida 130

³² Deptula, Dave. Och. Francisco, Mike. "Air Force ISR Operations, Hunting versus Gathering". *Air & Space Power Journal*. 2010. Sida 13, 16. [Två amerikanska pensionerade flygvapenofficerare som tillsammans har flera årtionden med erfarenheter ur just ISR funktioner och operationer. Bedöms som mycket kunniga inom sitt skrå]

³³ Read. "Airpower in COIN: Can Airpower Make a Significant Contribution to Counter-Insurgency?". 2010. Sida 146

³⁴ Författaren hittar inget bra svenskt ord för denna term utan kommer att använda det engelska begreppet.

befann sig inom det målangivna området. När motståndaren sedan upprepade gånger har fått utstå harassment och besök av säkerhetsstyrkor blir de mer mottagliga för övertalning från luften.³⁵

Om det visar sig att det inte fungerar med avskräckning och harassment kan det bli aktuellt med luftangrepp. Risken är dock att luftangrepp kan få politiskt negativa effekter och måste därför ske med gott omdöme.³⁶ Read skriver att svårigheten är att göra korrekta bedömningar angående vem som är civil och vem som är insurgent. Attacker från luften kan ske i taktiska syften men måste då vara precisa och proportionella för att inte bli kontraproduktiva.³⁷

De ovanstående tre kategorierna är inte distinkta och helt åtskilda utan överlappar ofta med varandra. Dessa sammanlänkas och byggs upp av en av de mest centrala aspekterna kring luftmakt. Vilket är dess flexibilitet och möjliga förmåga för ett flygplan eller helikopter att växla mellan kategorierna under ett och samma flyguppsdrag.³⁸ Något som styrker luftmaktens fördelar inom de tre kategorierna ovan är att de dessutom kan arbeta över långa avstånd. Som nämnt tidigare i detta kapitel så är det förmågor som betonas tydligt i det nya svenska reglementet. Luftmakten särskiljer sig här från de övriga vapenslagen då de kan operera över områden långt bort och inte behöver ockupera terrängen. Dessutom kan de snabbt kraftsamla inom ett område där de behövs.³⁹

2.2 TEORIDISKUSSION

Valet av Jordans text som teoretisk utgångspunkt görs delvis för att han är ifrågasättande av många tidigare teories fokus. Både Jordan och Read tar exempelvis upp vikten av samarbete mellan vapengrenarna för bästa effekt. Jordan skriver om luftmakt i samordnade operationer där han lyfter fram att tidigare teoretiska tänkares sätt att lyfta fram luftmakt isolerat, är av rädsla för att riskera att

³⁵ Jordan. "Countering Insurgency from the Air: The Postwar Lessons". 2007. Sida 103-104

³⁶ Ibid. Sida 105-106, 108

³⁷ Read. "Airpower in COIN: Can Airpower Make a Significant Contribution to Counter-Insurgency?". 2010. Sida 136

³⁸ Jordan. "Countering Insurgency from the Air: The Postwar Lessons". 2007. Sida 97

³⁹ Mueller, Karl. *Air Power*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2010. Sida 5-6

flygvapnet inte får existensberättigande som egen vapengren, har lett till praktiska problem. Bland annat lyfter han fram att redan i luftstridskrafternas unga år så visade de sig ytterst viktiga för bland annat sin rekognosering som gav avgörande information i stoppandet av den tyska framryckningen i Marne 1914.⁴⁰

Jordan påpekar också att fokus oftast ligger på höghastighets jetflygplan, vilka ofta inte är det bästa alternativet i irreguljära konflikter. Han menar att det finns en syn på att dessa inte lämpar sig väl på grund av att dess höga hastigheter gör det svårt att hinna göra exakta identifieringar och att sedan vapenmakt har liten effekt. I Adenviken var det viktigt att skilja pirater från de lokala fiskarna, vilka säkerligen kunde vara samma personer i vissa fall. Read menar att det är just det som visar sig som en väldigt tydlig svaghet med offensiva luftoperationer i upprorsbekämpning. Nämligen att göra distinktionen på civila och insurgenter, där en felaktig bedömning som följs av en attack kan vara rent kontraproduktiv. Jordan vill med sitt arbete visa på att de tankar som kan finnas att luftmakt därav är av liten betydelse i irreguljära konflikter är ett missförstånd. Med texten vill han framföra de mest betydelsefulla sätt som luftmakt har satts in i upprorsbekämpning sedan 1945 genom olika fall.⁴¹

Svagheter med denna teoriframställning är att den kan kritiseras för att inte adressera grunden till problemet. Den säger väldigt lite om hur de övergripande målen ska mötas vilket ofta diskuteras. Men meningen med teorin är just att visa att det finns fall där luftmakt gör sig bäst genom att samarbeta och understödja andra förband så att dessa kan utföra uppgifterna som strävar mot de övergripande målen. Den understödjande rollen riktar sig då framförallt mot att öka förmågan inom informationsinhämtning, ökad rörlighet och avskräckning. Transport av exempelvis tillfångatagna misstänkta pirater skulle kräva mycket tid samt resurser från andra viktiga ingående uppgifter i mandatet om dessa görs med fartyg.

⁴⁰ Jordan, David. "Air and space warfare". I Jordan, David. Kiras, James D. Lonsdale, David J. Speller, Ian. Tuck, Christopher. And Walton, Dale. *Understanding modern warfare*. 5th printing 2012. New York: Cambridge University press. Sida 206

⁴¹ Jordan. "Countering Insurgency from the Air: The Postwar Lessons". 2007. Sida 96. Även. Read. "Airpower in COIN: Can Airpower Make a Significant Contribution to Counter-Insurgency?". 2010. Sida 136

3 METOD

3.1 FALLSTUDIE

Uppsatsen baseras på en fallstudie där det teoretiska ramverket utgör grunden för analysen. Det aktuella fallet har valts för att det uppvisar karaktärer som motsvarar luftstridskrafternas styrkor förmågemässigt enligt teoriframställningen. Genom att göra en enfallstudie erbjuds möjligheten att studera operationen i Adenviken på en grundlig nivå för att identifiera de djupare orsakerna eller förklaringarna. Enfallstudie har ett stort värde i att det utmanar uppställd teori där fallstudieforskarens uppgift är att ta reda på faktum.⁴² Fallstudie som strategi lämpar sig dessutom bra för små forskningsprojekt som detta.⁴³

Analysen kommer att ske genom en kvalitativ textanalys. Vilket innebär och möjliggör att det väsentliga innehållet kommer att kunna presenteras tack vare noggrann läsning av texternas delar, helhet och ingående kontext.⁴⁴ Missförstånden över att fallstudier inte kan generalisera⁴⁵ kommer att bemötas genom en undersökning där fallet tolkas som ett lätt fall vilket förklaras nedan.

3.1.1 Kvalitativ ansats

För att förklara de djupare orsakerna, i det här fallet luftstridskrafter under piratjakt i Adenviken, så kommer studien att använda ett kvalitativt tillvägagångssätt. Fördelarna med en kvalitativ metod är att den lämpar sig väl när forskaren är intresserad av vilka kvalitéer eller egenskaper en företeelse besitter. Kritiken mot att använda kvalitativa metoder är bland annat ofta att de blir en alldeles för subjektiva och ett uttryck för forskarens egna förförståelse.⁴⁶ Det är dock ett problem som finns för alla metoder som

⁴² Jensen, Tommy & Sandström, Johan. *Fallstudier*. Lund, Studentlitteratur AB. 2016. Sida 51, 82.

⁴³ Denscombe, Martyn. *Forskningshandboken*. Upplaga 3:2. Lund, Studentlitteratur AB. 2016. Sid 92, 103

⁴⁴ Esaiasson, Peter. Gilljam, Mikael. Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Upplaga 5:1. Norstedts juridik, Stockholm. 2012. Sida. 211

⁴⁵ Flyvbjerg, Bent. "Five Misunderstandings About Case-Study Research." *Qualitative Inquiry*, Volume 12, Number 2. 219-245, April 2006, Sage Publications. Sida 225, 230

⁴⁶ Bjereld, Ulf. Och. Demker, Marie. Och. Hinnfors, Jonas. *Varför vetenskap?*. 3:e upplagan. Lund, Studentlitteratur AB. 2009. Sida 117-120

försöker verifiera kunskap, även kvantitativa. Fördelen med fallstudier är att de kan söka den djupa kunskapen som gör att man inte behöver tolka materialet till samma höga grad. Därför kommer denna uppsats att analysera ett avgränsat material av ett fall med stöd av det teoretiska ramverket som behövs för att göra så att fallstudien bidrar till en djupare kunskap. En enkel fallstudie kan i sig inneha flera olika aspekter som gör att den inte är mindre värdefull än flerfallsstudier, vilket kan lyftas som missriktad kritik.⁴⁷ Uppsatsen använder sig därför av empiri från vitt skilda källor som gjorts med olika syften.

3.1.2 Lätta fall

I lätta fall borde teorin visa på stark sammankoppling till det studerade fallet. Om det visar sig att teorin inte passar in att applicera på fallet så betyder det att den hamnar under starkt ifrågasättande. Det går bland annat att förklara som att slutsatserna blir ”[Om det här (inte) är giltigt för det här fallet, så kan det (inte) appliceras på alla fall]”.⁴⁸ Denna uppsats kommer att ta ståndpunkt i *inte* fallet. Alltså förväntas det i arbetet att fallet kommer att kunna ge stöd till teoriframställningen. Om detta inte stämmer så borde inte teorin heller hålla för vad som skulle kunna bedömas vara ett svårt fall. Nedan kommer fallets tolkning som ett lätt fall att styrkas medan valet av teorin motiverats i föregående kapitel. Något som är viktigt att göra systematiskt.⁴⁹

Det som motiverar att fallet anses utgöra ett lätt fall för teorin är kopplat främst till operationsmiljön, mandaten och luftstridskrafternas förmågor. Operationsmiljön innefattar ett gigantiskt område. Kring år 2010 omfattade området över 2.5 miljon kvadratkilometer (”one million square miles”).⁵⁰ I teoridelen lyfts förmågor hos luftstridskrafterna fram som passar ypperligt för dessa omständigheter. Förmågor som hög mobilitet, flexibilitet och räckvidd tolkas här som fördelaktiga när terrängen är eländig som

⁴⁷ Flyvberg, “Five Misunderstandings About Case-study Research”. 2006. Sida 220, 235-236

⁴⁸ Ibid. Sida 225, 229-230 [Citat är författarens översättning]

⁴⁹ George, Alexander L. och Bennet, Andrew. *Case studies and Theory Development in the Social Sciences*. BCSIA studies in international security. Cambridge, 2004. Sida 120-121

⁵⁰ Muratore, Andrew. “EU-NATO Co-operation and the Pirates of the Gulf of Aden”. 2010. Sida 93

Jordan diskuterat. Därmed inte sagt att det är en lätt uppgift luftstridskrafterna står inför. Men i samarbete med marinstridskrafterna borde luftmakt vara en viktig pusselbit genom dess förmågor i denna operation. Mandaten innefattade att skydda hjälpsändningar (WFP), avskräcka och avbryta piratattacker, övervaka fiskeaktiviteter, understödja andra EU uppdrag för att öka den maritima säkerheten och kapaciteten i området. Övervakning har lyfts fram som en av de mest framträdande förmågorna i observation. Avskräcka och avbryta piratattacker passar väl in i den tredje kategorin vilket visar en koppling mellan teorin och mandaten till operationen som stämmer väl.

Eventuell kritik mot ovanstående motivering skulle kunna vara att det är ett svårt fall för teorin då operationen var nästan uteslutande inriktad mot marina stridskrafter med därför anpassade uppgifter. Den motiveringen faller dock i jämförelse med föregående stycke där det finns fler punkter som talar för än emot. Det står klart redan innan studien att det fanns ett luftmaktsbidrag och om det var bidragande i någon högre grad borde de rimligtvis ha nyttjats inom dess styrkor som passar väl in i kontexten.

Uppsatsen kommer att analysera fallets empiri med hjälp av indikatorer. De ska påvisa om empirin kan styrka att luftmaktens största bidrag till en irreguljär konflikt och samarbetet i en marin sådan, är i linje med de styrkor som har presenterats. Om nu luftmakt var bidragande till en höjd effektivitet först och främst.

3.2 INDIKATORER

I *tabell 1*, nästa sida, kommer förmågorna att presenteras tillsammans med indikatorer som ska påvisa om förmågan ifråga var ett viktigt bidrag till operationen. Eller om förmågan som luftmakten innehar efterfrågades.

Tabell 1. Förmågor och indikatorer

Förmågor	Indikatorer
<u>Mobilitet</u>	Framgår det i litteraturen om luftmakt fyllde en viktig roll genom att öka operationens rörlighet , såsom förflyttning av personal och/eller misstänkta pirater ?
<u>Observation</u>	Användes luftmaktens förmåga till god underrättelseinhämtning för att erhålla viktig information som tillät att marinstridskrafternas möjligheter att lyckas med sina uppgifter ökade? Särskilt utmärkande är om dess räckvidd utnyttjades.
<u>Närvaro, harassment och direkt aktion</u>	<p>Finns det material som påvisar att luftstridskrafterna genom sin närvaro hade en betydelsefull roll?</p> <p>Användes luftmakt för att störa piraterna genom att avskräcka de misstänkta piraterna från att utföra sina uppdrag?</p> <p>Användes de för att utföra upprepade störningsattacker eller till och med direkta våldsattacker?</p>

Kopplat till förmågorna är det intressant att undersöka om dessa förmågor var något som saknades och efterfrågades om det inte framgår hur eller i vilken utsträckning luftmakten bidrog. På så vis kan deduktivt teoretiska slutsatser göras om luftstridskrafterna hade behövts i större utsträckning.

3.3 MATERIALDISKUSSION

Materialet kommer att bestå av i huvudsak två olika delar. Dels är det rapporter som framförallt har publicerats på EUNAVFOR:S hemsida.⁵¹ Det som är fördelen med dessa är att rapporterna kommer direkt från berörd organisation och det som publiceras på deras sida är under deras kontroll vilket ökar trovärdigheten för att annan part inte har tolkat eller ändrat den. Nyhetsartiklar som i det här fallet handlar om den egna verksamheten är svåra att hävda objektivitet över och kan var vinklade, även om inte författaren misstänker att felaktiga data publicerats med vilja. Däremot finns möjligheten att välja vad man publicerar vilket skulle betyda att dessa inte delger hela bilden. Vilket gör rapporterna aktuella ur beroendekriteriet. De kan vara skrivna för att förmedla en medvetet vald bild eller under påverkan för att framstå som exempelvis mer positiva än verkligheten egentligen är.⁵²

Rapporter som är från originalkällor, som i fallet med NAVFOR, kommer att användas till stor del i det empiriska materialet. Ibland kan det visa sig att exempelvis arkivmaterial, publicerade nyheter och memoarer är den bästa källan om man ska erhålla bra svar av sin undersökning. Utmaningen med sådana källor är att konfirmera validiteten. Men för att inte anta att dessa källor ger en tillräcklig och fullgod bild så kommer studien även att analysera annat material.⁵³

Den andra kategorin som kommer att användas till analysen består av akademiska tidskriftsartiklar. Syftet är att bidra med vetenskapligt granskade texter och höja uppsatsen vetenskapliga anknytning. De utvalda artiklarna som kommer att användas visar på hög samtidighet och ger en bredare bild av fallet genom de olika angreppssätt som författarna använder. Sörenson och Widen har, som tidigare beskrivet, gjort ett arbete kring huruvida de somaliska piraterna har gjort taktiska anpassningar när situationerna

⁵¹ <http://eunavfor.eu/archives> Hämtad 2017-05-03

⁵² Thurén, Torsten. *Källkritik*. Tredje upplagan. Magnus Winkler (red.). Torsten Thurén och Liber AB, 2013. Sida 31, 45.

⁵³ George. Och. Bennett. *Case studies and Theory Development in the Social Sciences*. 2004. Sida 96-97

förändrats. Likaså undersöker de om marina koalitionsstyrkorna och företagen som skeppar i området har svarat med att ändra sitt eget taktiska uppträdande.⁵⁴

Andrew Muratore har riktat in det arbete han skrev efter att ha spenderat tre månader vid Sea Power Centre Australia mot att undersöka hur samarbetet fungerade mellan EU och NATO. Muratore är intressant att ha med i uppsatsen då han studerat operationerna från ett icke EU medlemsland. Han använder olika datainsamlingsmetoder vilket höjer trovärdigheten på arbetet, intervjuer, rapporter och tidigare publicerade artiklar nyttjas. Den publicerade artikeln innehåller mycket information och olika aspekter. Detta gör att arbetet lämpar sig väl som en del av empirin tack vare dess stora omfång.⁵⁵ Resterande texter som ingår i arbetet har valts ut även de för att de är samtida och för att de bidrar med skildringar ur nya synsätt. Den dåliga säkerhetssituationen som råder i Somalia gör att det är väldigt svårt att få tag på trovärdiga källor därifrån.⁵⁶ Varför västerländsk litteratur och rapporter kommer att utgöra det insamlade materialet. Där finns en svaghet i att källorna nästan uteslutande är från västvärlden och att författarnas nationer har deltagit i operationen vilket kan påverka beroende och tendenskriteriet negativt. Det har tagits hänsyn till under urvalsprocessen där författare med olika syften och bakgrunder har setts som positivt.

⁵⁴ Sörenson och Widen. "Irregular Warfare and Tactical Changes: The Case of Somali Piracy". 2014. Sida 416.

⁵⁵ Muratore, Andrew. "EU-NATO Co-operation and the Pirates of the Gulf of Aden". 2010

⁵⁶ Sörenson. Och. Widen. "Irregular Warfare and Tactical Changes: The Case of Somali Piracy". 2014. Sida 401.
Sida **25** av **44**

4 ANALYS

I det här kapitlet kommer empirin att analyseras och presenteras under rubriker som är indelade efter de förmågor som ställts upp i teorikapitlet. Dels för att göra det lätt för läsaren att se vad för stöd undersökningen funnit för de olika förmågorna med hjälp av indikatorerna.

4.1 FÖRMÅGAN MOBILITET

Indikatorer
Framgår det i litteraturen om luftmakt fyllde en viktig roll genom att öka operationens rörlighet , såsom förflyttning av personal och/eller misstänkta pirater ?

Det finns rapporter från undersökt period om att enheter på plats i Adenviken funnit människor i sjönöd som behövt medicinsk behandling vilka de då är tvungna att hjälpa. Dessa transporterats så snabbt som möjligt till närmsta vårdinrättning.⁵⁷ Det framgår inte av rapporten om man hade möjlighet till transport med helikopter men detta är en uppgift som luftstridskrafter hade kunnat lösa mycket fort vilket dessutom hade frigjort fartyget för andra uppgifter.

Det finns även rapporter som visar hur helikoptern användes för mobilitet. Dessa rapporter är fåtaliga men i oktober 2012 rapporteras hur misstänkta pirater tidigare gripits av ett holländskt fartyg efter en misslyckad attack mot ett spansk fiskefartyg. De misstänkta transporterades senare från det holländska

⁵⁷ "Incident in Gulf of Aden Transit Corridor". *EU NAVFOR Somalia*. 28 Maj, 2009. <http://eunavfor.eu/incident-in-gulf-of-aden-transit-corridor/> Hämtad 2017-05-09

fartyget till ett spanskt fartyg då de skulle ställas inför rättslig prövning senare på plats i Spanien.⁵⁸ En snabb och enkel förflyttning mellan fartygen från de olika nationerna kunde alltså ske med helikopter.

4.2 FÖRMÅGAN TILL OBSERVATION

Indikatorer
Användes luftmaktens förmåga till god underrättelseinhämtning för att erhålla viktig information som tillät att marinstridskrafternas möjligheter att lyckas med sina uppgifter ökade? Särskilt utmärkande är om dess räckvidd utnyttjades.

Operation ATALANTA som EU döpte den till i Adenviken var på vissa sätt den första maritima operationen av sitt slag. I början av operationen representerade attackerna som skedde i Adenviken mer än hälften av alla piratattacker världen över. Under första halvan av 2010 framgår det också i Muratores text att piraterna hade börjat utvidga sina räckvidder genom att börja använda så kallade moderskepp. Moderskeppen var större fartyg än de vanliga små snabba båtar som de använde för att snabbt närma sig sina mål och äntra fartygen från. Moderskeppen var alltså större och tillät att piraterna kunde tillbringa mer tid ute till havs och dessutom ta sig längre sträckor för att hitta ett lämpligt mål. De små attackbåtarna bogserade de efter sig vilket då möjliggjorde att piraterna kunde öka sin operationsradie väsentligt. Detta spred ut koalitionen fartyg än mer på den redan stora ytan eftersom piraterna slutade vara bundna till kustnära operationer.⁵⁹

⁵⁸ "Spanish Navy Takes Custody Of Suspected Somali Pirates". *EU NAVFOR Somalia*. 31 Oktober, 2012. <http://eunavfor.eu/spanish-navy-takes-custody-of-suspected-somali-pirates/> Hämtad 2017-05-10

⁵⁹ Muratore. "EU-NATO Co-operation and the Pirates of the Gulf of Aden". 2010. Sida 92

Bekymmersamt för koalitionen marina fartyg är dessutom att en bordning ofta går fort när piraterna väl attackerar. Från det att piraterna siktats tills det att fartyget är under piraternas kontroll tar sällan mer än 15 till 20 minuter. Om inte exempelvis motåtgärder som undvikande manövrar eller försvar med vattenslangar fungerar. Vid en lyckad kapning så tar piraterna med skeppet till en av sina hemmabaser eller en fristad där de kan vänta och begära ut en lösensumma för skepp och besättning. De stora svårigheterna och riskerna kopplat mot att försöka frita ett kapat skepp gör det viktigt att hindra det från att bli bordat i första taget. Muratore förklarar det hela med att de korta reaktionstiderna från det att piraterna dyker upp tills de har bordat gör det väldigt viktigt med tidiga varningar, om maritima enheter ska hinna agera i tid. Vilket visade sig vara svårt när man fokuserade på att försöka avbryta piratattacker snarare än att förebygga de genom att exempelvis undersöka misstänkta farkoster.⁶⁰

Problematiken visar sig i det enorma operationsområdet som de maritima styrkorna arbetar i. Muratore skriver att det i stort sett inte föregick några patruller inne i den somaliska bassängen. Detta på grund av att det inte fanns tillräckligt med skepp för att göra ett effektivt bidrag i ett så stort område. När piraterna började utvidga sina områden så var operation ATALANTA också tvunget att utvidgas. För att försöka anpassa verksamheten och svara på pirathotet som därmed växte i utbredning.⁶¹ Muratore ger tyvärr inget utrymme till att diskutera huruvida luftmakt användes när operationsområdet utvidgades och fartygen inte tycktes räcka till. Förutsättningarna passar däremot in väl på luftmaktens framstående förmågor (**god underrättelseinhämtning, räckvidd**).

Kopplat till teoriframställningen så framgår det att luftmakt har vad som krävs för en sådan uppgift. För att skeppen ska hinna intervensera i tid behövs tidiga varningar. För att få en tidig varning måste de täcka stora ytor för att lyckas upptäcka misstänkta piratverksamheter innan de kommer för nära sina mål. Även om handelsfartygen hade kunnat anropa maritima enheter när de siktar en ankommande attack så framgår det att det bara finns cirka 15 - 20 minuter att reagera på. Luftmakt har förmågan att observera

⁶⁰ Muratore. "EU-NATO Co-operation and the Pirates of the Gulf of Aden". 2010. Sida 92. Även. Sörenson. Och. Widen. "Irregular Warfare and Tactical Changes: The Case of Somali Piracy". 2014. Sida 409.

⁶¹ Muratore. "EU-NATO Co-operation and the Pirates of the Gulf of Aden". 2010. Sida 93

över stora avstånd och kan markera sin närvaro för att eventuellt avskräcka illegala verksamheter. Om inte det fungerar kan luftmakt samla in observationsmaterial och eventuellt bildbevis så att de marina stridskrafterna kan vidta åtgärder. Om det verkligen behövs kan luftstridskrafterna utföra direkt aktion, det vill säga skjuta, mot ett misstänkt fartyg för att tvinga till lydnad eller rentav neutralisera hotet.

Som framgår i teoriframställningen är observation över stora avstånd en betydande förmåga hos luftstridskrafter. Det finns ordentligt stöd för detta av olika källor från både Jordan och Read som har varit verksam inom det brittiska Royal Air Force och från amerikanskt håll från officerare ur USAF. Luftmakt har precis de egenskaper som efterfrågas. De kan skapa en överblick som inte går att få från fartygen och genom det täcka större ytor. Luftstridskrafterna har förmågan att jobba på djupet och med långa räckvidder.⁶² Luftmakt användes dessutom delvis för att övervaka operationsområdet.⁶³ Den marina miljön med stora fria ytor passar in perfekt för luftmakt som kan ha svårt att bidra med underrättelser när de flyger över tät djungel eller bebyggelse. Men i så avlägsna delar där det inte går att gömma sig lika lätt visar luftstridskrafter allt som oftast upp ett viktigt bidrag genom underrättelseinhämtning.⁶⁴

Övervakningen var inte exkluderad till att identifiera misstänkta piratfartyg. I NAVFOR:s mandat framgår att man dessutom skulle övervaka fiskeaktiviteterna i området.⁶⁵ Detta skulle kunna kopplas till att jobba mot grunden till problemet, en syn är att den uppkomna piratsituationen i regionen har sitt ursprung i den lokala fiskesituationen. Den rådande situationen i Somalia har lämnat dess gränser och ekonomiska intressen, inom exempelvis territorialvattnet obevakade. På grund av det bland annat inte funnits någon fungerande statsapparat. Vilket har resulterat i att somaliska vatten återkommande blivit kränkt av andra nationers trålare och fiskebåtar som har utarmat fiskebestånden. Lokala fiskare har inte

⁶² Se del 2.1. Sida 14-18. Även del 3.2. Indikatorer. Sida 22-23

⁶³ Kraska. Och. Wilson. "The Co-operative Strategy and The Pirates of the Gulf of Aden". 2009. Sida 76

⁶⁴ Read. "Airpower in COIN: Can Airpower Make a Significant Contribution to Counter-Insurgency?". 2010. Sida 128

⁶⁵ Se punkt 1.1.2. NAVFOR mandat. Sida 6-7

kunnat konkurrera med dessa. De lokala fiskarna har då i desperation tagit till vapen för att säkra sitt leverne på annat sätt och då har piratverksamheten visat sig vara lukrativ om man lyckas ens med en endaste kapning.⁶⁶ Med en risk som många som hotas av svält troligtvis är och har varit villiga att ta.

En viktig aspekt som ligger lite utanför själva operationerna till havs är att lyckas fälla piraterna rättsligt för deras brott. Något som ofta har lyfts fram återupprepade gånger som ett svårt moment och ökande problem vilket behövs för att hindra fortsatta piratattacker. För att lyckas med det krävs att det finns en nation som är redo att genomföra hela rättsprocessen. Det är dessutom en viktig del i att skapa stabilitet i regionen genom ett fungerande och internationellt erkänd legal infrastruktur.⁶⁷ Luftmakt kan genom sin observationsförmåga göra ett bidrag genom att samla in bevis som kan användas i den rättsliga processen. Det krävs dock att en misstänkt pirat grips innan den kan fällas vilket anses vara mycket viktigt. För att komma åt detta problem försökte man kombinera den skyddade IRTC⁶⁸-zonen med patruller och snabba reaktioner på piratarm för att möta attackerna med kraftfulla svar. De marina enheterna visade dock en tydlig begränsning, mobilitet. Fartygens förmåga att effektivt och tillräckligt snabbt reagera på piratattacker var otillräcklig.⁶⁹

Eftersom man var så beroende av god övervakning och informationsinhämtning som det framgår så användes olika plattformar för dessa uppgifter där luftmakt utgjorde ett viktigt bidrag. Satelliter för bildtagning, övervakningsflygplan, fartygens egna sensorer och helikoptrar spelar allihopa en mycket viktig roll för att maximera operationens möjligheter till effektiv identifiering av pirater.⁷⁰ Mobiliteten hos de marina förbanden brukar ses som en av dess kvalitéer⁷¹ i vanliga fall, men var nu en begränsande

⁶⁶ Sörenson. Och. Widen. "Irregular Warfare and Tactical Changes: The Case of Somali Piracy". 2014. Sida 405. Även: Percy, Sarah. Och. Shortland, Anja. "The Business of Piracy in Somalia". *Journal of Strategic Studies*, 2013. 36:4, 541-578, DOI: 10.1080/01402390.2012.750242. Sida 544.

⁶⁷ Kraska. Och. Wilson. "The Co-operative Strategy and The Pirates of the Gulf of Aden". 2009. Sida 79-80

⁶⁸ IRTC = Internationally Recommended Transit Corridor, en zon som patrullerades extra noga av koalitionen vilket möjliggjorde större kraftsamling på en mindre yta.

⁶⁹ Sörenson. Och. Widen. "Irregular Warfare and Tactical Changes: The Case of Somali Piracy". 2014. Sida 409.

⁷⁰ Sörenson. Och. Widen. "Irregular Warfare and Tactical Changes: The Case of Somali Piracy". 2014. Sida 409.

⁷¹ Sörenson. Och. Widen. "Irregular Warfare and Tactical Changes: The Case of Somali Piracy". 2014. Sida 403

faktor i och med de snabba reaktionstider som krävdes. Således blev detta också en orsak till att man inte lyckades att möta piraterna med den styrka som var tanken under 2009 bland annat.

NAVFOR publicerade en rapport där det framgår att man började med regelbundna patruller med sjöövervakningsflygplan från Spanien och Frankrike. För att försöka hitta piraterna i det stora området i indiska oceanen.⁷² Samarbete mellan marinstridskrafter och luftstridskrafter rapporteras ha använts riktat för att lokalisera och gripa pirater. Exempelvis genom så kallade joint-operationer⁷³ med luftfarkost och marinstridsfartyg ur NAVFOR. I slutet av 2010 rapporteras bland annat om en sådan operation. Operationen lyckades avbryta de misstänka piraterna från sin verksamhet och gripa sju individer. Luftfarkosten lokaliserade en så kallad PAG (Pirate Action Group) och konfirmerade att det var ett misstänkt moderskepp som arbetade med en mindre attackbåt. Det marina fartyget som hade spenderat de senaste dagarna med att patrullera kunde genskjuta de misstänkta farkosterna. Man lyckades då gripa sju misstänkta pirater ombord på moderskeppet medan den lilla attackbåten undkom med två misstänkta personer ombord. Även om det inte gick att bevisa deras skuld så konfiskerades och förstördes materiel medan de misstänkta personerna släpptes och man räknar med att åtaganden som dessa lett till att kapningar förhindrats.⁷⁴

I föregående stycke framgår hur luftmaktens medel såg till att man kunde dirigera de marina enheterna till rätt plats. Luftmaktens förmåga till observation användes för att finna och identifiera fartyget samt dess räckvidd är här tydliga framgångsfaktorer. Som kan exemplifieras genom det franska spaningsflygplan vilket rapporterades utgöra en ökning av operationens förmåga när det anlände i mars 2012. Detta då det har räckvidden som krävs för att täcka Adenviken och områden kring Afrikas horn. Dess snabbhet

⁷² ”Atalanta begins Maritime Aircraft Patrols in the Indian Ocean”. *EU NAVFOR Somalia*. 9 April, 2009.

<http://eunavfor.eu/atalanta-begins-maritime-aircraft-patrols-in-the-indian-ocean/> Hämtad 2017-05-09

⁷³ Joint = (engelska) militär term för när olika stridskraftsslag genomför en gemensam operation

⁷⁴ “Seven suspected pirates disrupted thanks to EU NAVFOR naval and air coordination”. *EU NAVFOR Somalia*. 25 November, 2010. <http://eunavfor.eu/seven-suspected-pirates-disrupted-thanks-to-eu-navfor-naval-and-air-coordination/> Hämtad 2017-05-09

och räckvidd är instrumentala för att vägleda enheter rätt så att de kan gripa misstänkta och ge tidiga varningar till exempelvis konvojer så att de kan navigera runt hoten.⁷⁵

En annan rapport visar hur ett lite mindre fartyg rapporterat in att det lyckats undvika attacker från två små farkoster. Ett fartyg ur NAVFOR skickades för att undersöka platsen och när dess helikoptrar anlände kunde en kapsejsad båt med misstänkta pirater lokaliseras. Personerna var i full takt med att klättra ombord på ett fartyg som tidigare hade siktats vid en ankarplats för pirater och som därav var identifierad som ett misstänkt moderskepp. Skeppet kunde bordas och de 14 misstänkta piraterna gav snabbt upp samtidigt som två stycken ur personalen på fartyget fritogs.⁷⁶ Under 2012 förlängdes operationen till år 2014 samtidigt som mandatet utökades till att inkludera somaliskt territorium och inre vatten.⁷⁷

Helikoptrar bidrog också till att man kunde upprätta en korrekt lägesbild över en situation där man mottagit ett nödrop om en misslyckad kapning. Helikoptern som anlände till platsen lyckades lokalisera ett indiskt fartyg och konstatera att dess besättning på 25 personer hölls tillfångatagna som gissla. De misstänkta piraterna hotade att döda alla i besättningen om det tyska fartyget på något sätt agerade. Genom olika åtgärder, de små båtarna som används till kapningarna förstördes och noga övervakning av fartyget, så hindrade man piratverksamheten från att fortgå. Vilket resulterade i att rätt mängd press sattes på situationen och genom ett bestämt agerande så lyckades man rädda alla i gisslan från vad som kunde ha blivit en utdragen fångenskap.⁷⁸

⁷⁵ "French Surveillance Jet Aircraft Provides a Boost in Capability to EU Counter-Piracy Forces in Somalia". *EU NAVFOR Somalia*. 16 mars, 2012. <http://eunavfor.eu/french-surveillance-jet-aircraft-provides-a-boost-in-capability-to-eu-counter-piracy-forces-in-somalia/> Hämtad 2017-05-09

⁷⁶ "EU Naval Force Ensures Pirate Action Group is Incapable of Further Crime (UPDATE)". *EU NAVFOR Somalia*. 28 Mars, 2012. <http://eunavfor.eu/eu-naval-force-ensures-pirate-action-group-is-incapable-of-further-crime/> Hämtad 2017-05-09

⁷⁷ "EU Extends Counter Piracy Mission Off Coast of Somalia". *EU NAVFOR Somalia*. 23 Mars, 2012. <http://eunavfor.eu/eu-extends-counter-piracy-mission-off-coast-of-somalia/> Hämtad 2017-05-09

⁷⁸ "EU NAVFOR Disrupts Pirate Action Group". *EU NAVFOR Somalia*. 2 Mars, 2012. <http://eunavfor.eu/eunavfor-disrupts-pirate-action-group/> Hämtad 2017-05-09

4.3 NÄRVARO, HARASSMENT OCH DIREKT AKTION

Indikatorer
Finns det material som påvisar att luftstridskrafterna genom sin närvaro hade en betydelsefull roll ?
Användes luftmakt för att störa piraterna genom att avskräcka de misstänkta piraterna från att utföra sina uppdrag?
Användes de för att utföra upprepade störningsattacker eller till och med direkta våldsattacker ?

Rapporter som har publicerats av EUNAVFOR skildrar ofta olika situationer som dess enheter utsätts för under insatsen. I arkivet så finns det bland annat en rapport som beskriver hur man i januari 2009 lyckades att gripa några misstänkta pirater ombord på två fartyg. De misstänkta piraterna vägrade till en början att stanna och samarbeta med det franska marinstridsfartyget. Men man lyckades få stopp på piraterna först efter att helikoptern som tillhörde det franska fartyget avfyrat varningsskott.⁷⁹ Varningsskott från helikopter visade sig knappt två veckor senare bli räddningen för åtminstone ett handelsfartyg som misstänkta piraterna gav sig på istället för ett tidigare misslyckat försök. Piloten ombord på helikoptern kontaktade det attackerade skeppet och delgavs information om vad som hänt. De misstänkta piraterna närmade sig sedan ett annat skepp men avbröt bordningsförsöket och attacken mot handelsfartyget när helikoptern sköt varningsskott. Vilket återigen avskräckte personerna från att fullfölja sin attack.⁸⁰

⁷⁹ "Op Atalanta warship FLOREAL (FR) captures suspected pirates". *EU NAVFOR Somalia*. 30 Januari, 2009. <http://eunavfor.eu/op-atalanta-warship-floreal-fr-captures-suspected-pirates/> Hämtad 2017-05-09

⁸⁰ "EU NAVFOR Warship Foils Pirate Attack". *EU NAVFOR Somalia*. 13 Februari, 2009. <http://eunavfor.eu/eunavfor-warship-foils-pirate-attack/> Hämtad 2017-05-09

I en annan rapport beskrivs det hur en helikopter användes för att ta upp jakten på en båt som attackerade ett tyskt tankarfartyg i slutet av mars samma år. Båten med de misstänkta individerna kunde efter att man från krigsskeppet besvarat attacken med finkalibriga eldhandvapen jagas ikapp av helikopter. Vilket möjliggjorde att den kunde stoppas för att sedan kvarhållas med hjälp av grekiskt skepp som snabbt kom till platsen innan de kunde föras in i tysk arrestering ombord ett annat fartyg.⁸¹ Som går att utläsa i rapporterna endast under de tre första månaderna av 2009, så visade sig helikopter genom sin flexibilitet vara ett mycket viktigt medel för att avskräcka och gripa misstänkta pirater. Avskräckning visade sig fungera mycket bra och man hade stor nytta av helikopterns observationsförmåga.

Under april greps misstänkta pirater som senare släpptes på grund av att de var vid dålig hälsa och för att man saknade definitiva bevis. Gripandet skedde i samarbete mellan ett indiskt fartyg och ett franskt spaningsflygplan.⁸² Ytterligare rapport i april beskriver hur ett så kallat moderskepp för pirater och två små piratbåtar lyckades gripas. "The warship scabbled its helicopter in reaction to a distress call from the stricken container ship and quickly arrived on the scene to deter the hijacking and shadow the mother vessel until the warship arrived."⁸³ Som kan utläsas var den snabbhet och flexibilitet som helikoptern kunde bidra med en framgångsfaktor för att först avskräcka de misstänkta piraterna och sedan hålla dessa under observation så att dessa kunde gripas. Det är tydligt hur helikoptrar användes så fort de fanns tillgängliga för att snabbt komma till undsättning och oftast utmärks hur de avskräckte misstänkta pirater från att fullfölja sina kapningsförsök. Helikoptrar kan skickas ut omedelbart för att snabbt nå platsen för ett nödanrop och skaffa kontroll över situationen genom att exempelvis skjuta varningsskott. Så att marinstridsfartyget det kom ifrån kan gripa de misstänkta vid ankomst.⁸⁴ Flexibiliteten att snabbt

⁸¹ "Seven Pirates in Custody after attacking EU Vessel". *EU NAVFOR Somalia*. 30 Mars, 2009.

<http://eunavfor.eu/seven-pirates-in-custody-after-attacking-eu-vessel/> Hämtad 2017-05-09

⁸² "EU NAVFOR apprehends suspected Pirates". *EU NAVFOR Somalia*. 28 April, 2009. <http://eunavfor.eu/eunavfor-apprehends-suspected-pirates/> Hämtad 2017-05-09

⁸³ "EU NAVFOR warship captures Pirate Mother Ship". *EU NAVFOR Somalia*. 15 April, 2009. <http://eunavfor.eu/eu-navfor-warship-captures-pirate-mother-ship/> Hämtad 2017-05-09.

⁸⁴ "EU NAVFOR warship MAESTRALE (IT) captures suspected pirates". *EU NAVFOR Somalia*. 22 Maj, 2009. <http://eunavfor.eu/eu-navfor-warship-maestrale-it-captures-suspected-pirates/> Hämtad 2017-05-09

kunna utgå och vid identifiering byta taktik till att angripa och avskräcka eller förfölja pirater visar sig vara mycket värdefullt.

I början av 2012 rapporterades det om en annorlunda attack som riktades mot NAVFORs dåvarande flaggskepp. De spanska marinsoldater som fanns ombord besvarade skjutningarna i självförsvar och lyckades avvärja attacken. Marinsoldaternas agerande tvingade de misstänkta piraterna att avbryta sin attack och skeppets helikopter sändes ut för att följa efter båten. Alla de misstänkta ombordvarande gav upp till helikoptern efter att de slängt sina vapen och bränsletankar överbord. Det gjordes även en sökning med helikopter efter en påstådd sjunde man, som enligt de misstänkta piraterna ska ha ramlat överbord under attacken. Sökoperationen slutade dock resultatlös.⁸⁵

I februari mottog ett tyskt örlogsfartyg ett nödrop från ett tankerfartyg som var under attack från misstänkta pirater. Örlogsfartyget sände direkt ut sina två Seakinghelikoptrar till området medan fartyget styrde mot platsen. Båten med de misstänkta piraterna lokaliserades och tvingades att stanna. De misstänkta piraterna gav sedan direkt upp till en bordningsstyrka.⁸⁶ Nyttan av observation från luften visar sig återkommande framförallt både för lokalisering och identifiering. I mars lyckades ett så kallat MPRA (Maritime Patrol and Reconnaissance Aircraft) dirigera fram ett örlogsfartyg till platsen för ett misstänkt kapningsförsök cirka 400 nautiska mil⁸⁷ från den somaliska kusten. Det enskilda flygplanet hade till den punkten bedrivit 3500 flygtimmar under EUNAVFORs regi. Vilket visar på att det används mycket. Flygplanet lyckades ganska snabbt att lokalisera det misstänkta fartyget som bogserade en mindre båt bakom sig. Flygplanet bidrog med bildmaterial som visade objekt vilka kopplas till piratverksamhet. Tack vare detta kunde en helikopter skickas ut att genskjuta moderskeppet och få stopp

⁸⁵ "Pirate attack on the EU NAVFOR Flagship". *EU NAVFOR Somalia*. 12 Januari, 2012.

<http://eunavfor.eu/pirate-attack-on-the-eu-navfor-flagship/>,

"Pirate attack on the EU NAVFOR Flagship – update". *EU NAVFOR Somalia*. 13 Januari, 2012.

<http://eunavfor.eu/pirate-attack-on-the-eu-navfor-flagship-update/> Hämtade 2017-05-09

⁸⁶ "EU NAVFOR warship FGS BERLIN responds to emergency call in the Gulf of Aden". *EU NAVFOR Somalia*. 23 Februari, 2012. <http://eunavfor.eu/eu-navfor-warship-fgs-berlin-responds-to-emergency-call-in-the-gulf-of-aden/> Hämtad 2017-05-09

⁸⁷ Sjöterm, enhet för sträcka på havet, 1 nautisk mil = 1852m

på denna med varningsskott.⁸⁸ Här framgår hur olika luftstridskraftsmedel hade nytta av sin flexibilitet och förmåga att utföra flera olika uppgifter genom samarbete.

Sammantaget går det i litteraturen att se hur marinstridskrafter i många situationer inte hade tillräcklig god förmåga för att möta problemen med bordningar och piratattacker. De förmågor som har saknats i många situationer är dock ofta förmågor som luftstridskrafterna är starka inom. Det framgår i litteraturen att luftmakt gjorde ett bidrag och då främst genom att bistå med informations- och underrättelseinhämtning över de stora ytorna med patrullflygplan. Observationsförmågan är således en framträdande egenskap ihop med de faktum att den kan göras över just stora avstånd. Att närvaro och avskräckning skulle göra stor skillnad framgår däremot inte lika tydligt i den akademiska litteraturen som de tycks göra i rapporterna. Förmågan mobilitet tycks inte ha använts kopplat till att förflytta personal eller fångar inom operationsområdet så som framförallt Jordan beskriver den i någon större utsträckning.

⁸⁸ ” Would Be Pirates Captured By European Naval Forces”. *EU NAVFOR Somalia*. 28 Mars, 2012.
<http://eunavfor.eu/would-be-pirates-captured-by-european-naval-forces/> Hämtad 2017-05-09

5 AVSLUTNING

5.1 SLUTSATSER

5.1.1 Sammanfattning och svar på frågeställningen

Denna uppsats har gjorts med syftet att bidra till den existerande forskningen kring användandet av luftmakt i irreguljära operationer. Detta genom att undersöka hur dess roll sett ut under operation Atalanta i Adenviken, framförallt under tidsperioden då piratverksamheten såg en kraftig ökning (2009) och när trenden vändes till en nedåtgående (2012). Uppsatsen utfördes med en fallstudie som forskningsstrategi och använde en kvalitativ textanalys med indikatorer för att analysera empirin.

Resultatet visar att luftmaktens förmågor inom observation och tredje förmågekategori; närvaro, harassment och direkt aktion var mycket aktuella i denna irreguljära kontext som understöd till den maritima arenan. Rapporter från EUNAVFOR demonstrerar hur dessa luftmaktsförmågor användes flitigt för att effektivisera verksamheten och antalet lyckade uppgifter inom mandatet, för att bland annat motverka sjöröveri. I litteraturen framgår det att de marina förbanden ibland upplevde tillkortakommanden inom dessa områden och däribland nämns att luftmakt förekom som framförallt spaningsresurs. Det teoretiska ramverkets första punkt, förmågan mobilitet. Visade sig inte lika tydligt i det undersökta materialet men återfinns på några enstaka ställen i rapporter och litteraturen.

5.2 DISKUSSION

Uppsatsen har undersökt hur luftmaktens roll sett ut i en modern marin operation mot en liten motståndare på en stor yta och hur luftmakt nyttjas på bästa sätt. Arbetet har förhållit sig till och motiverat valet av vald teori bland annat genom de uppställda mandat som gällde för den EU ledda operationen. I metoden presenterades att fallet därav klassat som ett lätt fall för teorin. Det visar sig att stora delar av teorin i detta fall tycks stämma medan den tredje delen lämnas något obesvarad. Att inte lyckas påvisa huruvida teorins alla aspekter är giltiga i fallet ses inte som helt förvånande då det har

skett ett urval av vilken empiri som studerats och det finns mer tillgängligt material att analysera som inte ingått i denna uppsats. Problemformuleringen handlade om att varken luftstridskrafter eller marina stridskrafter ensamma kan anses vara tillräckliga medel enligt litteraturen. Det framgår däremot av studien att luftmakt tillsammans med marina stridskrafter är ett mycket framgångsrikt medel för att snabbt och ändamålsenligt reagera på uppkomna situationer och nödsändningar från fartyg i nöd.

I litteraturstudien framgår viss kritik mot att insatsen i Adenviken inte riktades mot det bakomliggande problemet utan bara hanterade uppkomna situationer, en slags tillfällig lösning. Detta ligger dock utanför studiens inriktning som är att undersöka luftmaktens bidrag och samarbete med marinstridskrafterna kopplat till de mandat som insatsen arbetade efter. De två undersökta tidsperioderna visar inga uppenbara skillnader i hur man handskades med problemet förutom att man även inriktade sig på förebyggande arbete.

Resultatet av studien är inte helt förvånande men något omvänt mot vad författaren förväntade sig. I studien av rapporter från EUNAVFOR framgår det tydligt hur luftmakt ofta kom till användning som avskräckande medel. Dess flexibilitet och snabbhet gjorde tillsammans med räckvidden att de snabbt kunde utgå från fartygen för att avskräcka misstänkta pirater från att fullfölja sina attacker. Därefter kunde dessa hållas under uppsikt tills marina stridskrafter fanns på plats och grep då oftast de inblandade med hjälp av bordningsstyrka via små båtar.

Mobilitet, som lyfts fram av Jordan som en av de viktigaste aspekterna, var inte helt irrelevant utan framgår mer som en begränsning för de marina stridskrafterna. Luftmakt fyllde delvis den luckan genom dess olika förmågor. I rapporterna framgår däremot inte huruvida mobilitet enligt teorin var något som luftstridskrafterna bidrog med att öka förmågan inom eller om det fanns ett behov. Mobilitet anses därför utgöra en relativt obesvarad fråga som inte framgår i tillräcklig utsträckning för att göra säkra slutsatser. Det otillräckliga materialet kan ha sin förklaring av att det finns outnyttjade källor. Relevant data hade eventuellt kunnat framgå genom intervjuer av personer som är mer insatta i ämnet. Deduktiva slutsatser pekar då istället mot att enligt luftmaktsteorin är luftstridskrafterna starka inom mobilitet och kan komplettera förmågan för operationen.

En reflektion som författaren har gjort är att det framgår av rapporter från NAVFOR att luftstridskrafter användes i stor utsträckning, vilket gör det konstigt att dessa inte har fått mer utrymme i litteraturen. De omnämns inte av exempelvis Muratore när han diskuterar svårigheterna med att kontrollera de stora ytorna. Kopplat till yrkesrollen så kan den här uppsatsen visa hur bra två olika stridskraftslag kan komplettera varandra. Även om operationen ses som marin så hade de stor nytta av luftstridskrafter och att argumentera för att luftstridskrafter ensamt hade kunnat sköta övervakningen är inte heller rimligt. Kanske finns ett behov av ”joint-teorier”, alltså teorier som inte är strikt indelade inom sina respektive stridskraftsslag. Utan luftmaktsteorier och undersökningar om hur man bäst bör komplettera marinstridskrafter mot ett sjöhot. Eller hur teoretiker inom den marina arenan skulle vilja inkorporera luftmakt i sina operationer och omvänt på vilket sätt man anser sig bäst kunna understödja luftmakt.

Även om det finns skilda stridskraftslag så visar detta arbete av en marin operation hur komplexa dagens konflikter ofta är. Särskilda stridskraftsslag med skilda teoriframställningar är kanske inte optimalt i alla lägen utan en samarbetsplan. För att öka samarbetsförmågan bör eventuellt professionen också ta fram teorier tillsammans. Bygga upp tillsammans från grunden istället för att gå individuella spår och sedan försöka synkronisera verksamheten i ett senare skede.

Ämnet i sig är intressant för alla stridskraftsslag om det faktum att andra nationer har nyttjat svagare staters territorium för att tjuvfiska med mycket effektivare medel är bidragande till konfliktens uppkomst. Om det är en bidragande orsak till att man väljer eller i desperation tar till vapen och börjar kapa fartyg. Med dagens problem som överfiskning och miljöförstöring kan konflikter kring naturresurser tänkas uppstå i framtiden. Möjligt är att luftmakt samt de andra stridskraftsslagen då kan behöva bistå operationer som denna. Där målet är att upprätta stabilitet snarare än att bekämpa en motståndare vilket betyder att man måste vara duktig att utföra operationer med liten eller ingen våldsanvändning. Operationer där luftmakt måste ta en mer understödande roll. Framtida försvarsmakter har ett brett spektrum av förmågor som de behöver bemästra, precision och flexibilitet lär bli ledorden.

5.2.1 Etik

Som läsaren säkert har uppmärksammat står det uttryckligen att attacker utfördes av *misstänkta* pirater. Detta för att inte stämpla någon för ett brott som de inte är dömda för. Så länge inte bevis har presenterats som lett till en fällande dom i en rättslig prövning så är individerna som så klassiskt ”oskyldiga tills motsatsen har bevisats”. Som författare är det viktigt att vara objektiv för att kunna se hela sanningen och vara opartisk. Etik handlar just om att förhålla sig till principer, regler och riktlinjer under arbete och framställning. Det är särskilt viktigt för förhållandet mellan människor. Den här uppsatsen har i sitt arbete diskuterat människor och deras handlingar, ibland genom att referera till specifika händelser inom tid och rum, vilket således indirekt blir om specifika människor. En forskare måste ta hänsyn till hur man indirekt kan påverka människor i sin forskning. Forskningsetiska aspekter handlar också om att informationen som använts i materialet endast är till för forskningsändamålet och inte kommer att nyttjas för andra ändamål.⁸⁹

Metodologiskt har uppsatsen gjort andra etiska hänsynstaganden genom att referera källor som har använts. Detta för att inte vilseleda varifrån informationen härstammar. Resultaten har presenterats metodiskt i underrubriker som syftar till att göra det lätt för läsaren att identifiera vilken data som har lett fram till analysens resultat för de olika delarna. Ingen data har använts flera gånger, även om en källa har kunnat kategoriserats under flera rubriker har nya använts för att förstärka resultatet. På så vis undviks att resultatet bygger på ett fåtal källor och ”fuskar” genom att överdriva dess betydelser.⁹⁰

5.3 VIDARE FORSKNING

Arbetet öppnar för vidare frågeställningar kring varför samarbetet mellan marinstridskrafter och luftstridskrafter inte framgår mer i litteraturen. Arbetet visar på utrymme för ytterligare forskning kring

⁸⁹ Johannessen, Asbjørn. Och. Tufte, Per Arne. *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Upplaga 1:3. Malmö, Liber AB. 2003. Sida 59-61, 63

⁹⁰ Baum, Bruce J. Och. Scully, Crispian. “Ethics in Science”. *Oral Diseases*. March 2007, Vol.13(2), pp.125-125

piratproblemen i Adenviken. Exempelvis djupare analyser kring konfliktens ursprung och hur man ska möta liknande problem i framtiden, att grundligt undersöka de bakomliggande orsakerna. Studien skulle även kunna kompletteras genom ett större tidsperspektiv och en kvantitativ metod. Exempelvis en kvantifiering av hur rollfördelningen såg ut kopplat till analyserade förmågor. Det teoretiska ramverket skulle vara intressant att applicera på fler och moderna konflikter där luftmakt sett begränsningar i sina bekämpande förmågor.

En intressant aspekt som inte undersöktes i detta arbete är hur piraterna har uppfattat luftmakt under operationen. Pirater har gripits och fällts som borde gå att intervjua. Detta arbete har avgränsats till en litteraturstudie, vilket betyder att det finns utrymme för att kompletta det undersökta ämnet ytterligare. Metoden har möjliggjort noggranna studier av ett begränsat urval data men möter där sin begränsning. Arbetet visar att en betydande del attacker avbröts först när luftmaktsmedel nyttjades för att avskräcka eller förfölja fartygen till den punkt att de då troligtvis insåg att de inte kunde undkomma konsekvenslöst. Det skulle även vara intresseväckande att intervjua EUNAVFOR befälhavare om deras tankar angående luftmaktens betydelse för operationen.

LITTERATUR OCH REFERENSFÖRTECKNING

LITTERATUR

Baum, Bruce J. Och. Scully, Crispian. "Ethics in Science". *Oral Diseases*. March 2007, Vol.13(2), pp.125-125

Bjereld, Ulf. Och. Demker, Marie. Och. Hinnfors, Jonas. *Varför vetenskap?.* 3:e upplagan. Lund, Studentlitteratur AB. 2009.

Denscombe, Martyn. *Forskningshandboken*. Upplaga 3:2. 2016. Lund, Studentlitteratur AB.

Esaiasson, Peter. Gilljam, Mikael. Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Upplaga 5:1. Norstedts juridik, Stockholm. 2012

Flyvbjerg, Bent. "Five Misunderstandings About Case-Study Research." *Qualitative Inquiry*, Volume 12, Number 2. 219-245, April 2006, Sage Publications.

Gates, David. Och Jones, Ben. *Air Power in Maritime Environment*. Routledge. New York, 2016.

Gebhard, Carmen. Och. Smith, Simon J. "The two faces of EU-NATO cooperation: Counter-piracy operations off the Somali coast". *Cooperation and Conflict*. 2015, Vol 50(I) 107-127.

George, Alexander L. och Bennet, Andrew. *Case studies and Theory Development in the Social Sciences*. BCSIA studies in international security. Cambridge, 2004

Jensen, Tommy & Sandström, Johan. *Fallstudier*. Lund, Studentlitteratur AB. 2016.

Johannessen, Asbjørn. Och. Tufte, Per Arne. *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Upplaga 1:3. Malmö, Liber AB. 2003.

Jordan, David. "Countering Insurgency from the Air: The Postwar Lessons". *Contemporary Security Policy*, 2007. 28:1, 96-111.

Jordan, David. Kiras, James D. Lonsdale, David J. Speller, Ian. Tuck, Christopher. And Walton, Dale. *Understanding modern warfare*. 5th printing 2012. New York: Cambridge University press.

Kraska, James. Och. Wilson, Brian. "The Co-operative Strategy and The Pirates of the Gulf of Aden". *The RUSI Journal*, 2009. 154:2, 74-81.

Mueller, Karl. *Air Power*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2010.

Muratore, Andrew. "EU-NATO Co-operation and the Pirates of the Gulf of Aden". *Australian Journal of Mari-time & Ocean Affairs*, 2010. 2:3, 90-102.

Percy, Sarah. Och. Shortland, Anja. "The Business of Piracy in Somalia". *Journal of Strategic Studies*, 2013. 36:4, 541-578.

Read, Derek. "Airpower in COIN: Can Airpower Make a Significant Contribution to Counter-Insurgency?". *Defence Studies*, 2010. 10:1-2, 126-151.

Riddervold, Marianne. "New threats – different response: EU and NATO and Somali piracy" *European Security*, 2014. 23:4, 546-564.

Smith, Simon John. "EU–NATO cooperation: a case of institutional fatigue?". *European Security*, (2011). 20:2, 243-264

Sörenson, Karl. Och Widen, J.J. "Irregular Warfare and Tactical Changes: The Case of Somali Piracy". *Terrorism and Political Violence*. 26:399–418, 2014 Copyright # Taylor & Francis Group, LLC ISSN: 0954-6553 print=1556-1836 online

Thurén, Torsten. Källkritik. Tredje upplagan. Magnus Winkler (red.). Torsten Thurén och Liber AB, 2013.

Upadhyaya, Shishir. "Piracy in the Gulf of Aden: Naval Challenges". *Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India*, 2010. 6:2, 133-147.

5.4 RAPPORTER, ANDRA KÄLLOR

Försvarsmakten. *Taktikreglemente för Luftoperationer*. 2016-12-12.

5.5 ELEKTRONISKA KÄLLOR

<http://eunavfor.eu/mission/> Hämtad 2017-04-17

http://eunavfor.eu/wp-content/uploads/2017/01/20170130_EUNAVFOR_Factsheet.pdf Hämtad 2017-04-25

<http://eunavfor.eu/key-facts-and-figures> Hämtad 2017-05-01

<http://www.suezcanal.gov.eg/English/About/SuezCanal/Pages/AboutSuezCanal.aspx> Hämtad 2017-04-18

<http://eunavfor.eu/eu-naval-force-ensures-pirate-action-group-is-incapable-of-further-crime/> Hämtad 2017-05-09

<http://eunavfor.eu/eu-extends-counter-piracy-mission-off-coast-of-somalia/> Hämtad 2017-05-09

<http://eunavfor.eu/eu-navfor-disrupts-pirate-action-group/> Hämtad 2017-05-09

<http://eunavfor.eu/spanish-navy-takes-custody-of-suspected-somali-pirates/> Hämtad 2017-05-10

<http://eunavfor.eu/eu-navfor-warship-fgs-berlin-responds-to-emergency-call-in-the-gulf-of-aden/>
Hämtad 2017-05-09

<http://eunavfor.eu/would-be-pirates-captured-by-european-naval-forces/> Hämtad 2017-05-09

<http://eunavfor.eu/french-surveillance-jet-aircraft-provides-a-boost-in-capability-to-eu-counter-piracy-forces-in-somalia/> Hämtad 2017-05-09

<http://eunavfor.eu/pirate-attack-on-the-eu-navfor-flagship/> Hämtad 2017-05-09

<http://eunavfor.eu/pirate-attack-on-the-eu-navfor-flagship-update/> Hämtade 2017-05-09